

РИЗИКИ В УПРАВЛІННІ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ

У багатьох галузях технологічна інтенсивність настільки зросла, що навіть великі компанії не можуть самостійно впоратися з усім ланцюжком інноваційного процесу. Організації зустрічаються з інтенсивною глобальною конкуренцією й швидкими технологічними змінами, і пристосування до динамічного зовнішнього середовища стало критичною умовою для успіху на ринку. Реалізація інноваційної ідеї іноді вимагає унікального ресурсу (матеріально-технічного, інтелектуального), через брак або обмеженість якого організації змушені звертатися до зовнішнього середовища з метою залучення в інноваційний процес зовнішніх суб'єктів. У результаті інноваційного співробітництва різні суб'єкти володіють різними компонентами інновації. Роботи, проведені на різних стадіях інноваційного процесу, розподіляються між різними учасниками, формуючи між суб'єктний ланцюжок створення вартості інновації.

Суб'єкти інноваційної діяльності, ухвалюючи рішення на користь взаємодії, ґрунтуються на розподілі ризиків між учасниками інноваційної мережі.

Інноваційна діяльність по своїй суті є високо ризикованою, а фактор ризику – один з визначальних при рішенні запуску інноваційного проекту. При інноваційній взаємодії ризик розподіляється, по-перше, серед учасників мережі, по-друге, по стадіях інноваційного процесу. Ризикове навантаження конкретного суб'єкта знижується, а ймовірність ефективної реалізації інноваційного проекту підвищується.

Найбільш частими ризиками, пов'язаними з інноваційною діяльністю, є втрата знань (48%), високі витрати координації (48%), втрата контролю й підвищення складності (обидва – 41%). Крім того, існують значні внутрішні бар'єри, такі як труднощі в пошуку відповідного партнера (43%), дисбаланс між відкритою інноваційною діяльністю й повсякденною діяльністю (36%), нестача часу й фінансових ресурсів для відкритих інновацій [1].

Найважливішим ризиком інноваційної діяльності є «втрата мізків», тому що дана діяльність припускає вільний рух людського капіталу між країнами й регіонами. Статистика свідчить про зниження протягом останніх років чисельності персоналу, зайнятого науковими дослідженнями й розробками на вітчизняних підприємствах (табл. 1).

Таблиця 1. Кількість виконавців наукових досліджень і розробок та дослідників у розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення [2]

Роки	2010	2014	2015	2016	2017
Виконавці наукових та науково-технічних робіт, ос.	9,5	7,5	7,5	6,0	5,8
Дослідники, ос.	7,0	5,6	5,5	3,9	3,7

Крім безпосередньо самих фахівців, країна через їхню еміграцію найчастіше втрачає наукові школи, що практично непоправне. Також необхідно додати, що перетікання висококваліфікованих фахівців побічно стимулює й перетікання фінансових активів.

Інноваційна діяльність стикається із ще одним видом ризику, пов'язаного з поведінкою великих інноваційних компаній, які обирають не брати участь у спільних проектах, укладати ліцензійні угоди (і використовувати різні інструменти співробітництва) з іншими суб'єктами інноваційної діяльності, а купувати інші компанії, особливо середні й малі, що мають перспективну науково-технологічну базу. Ризик у цьому випадку полягає у втраті незалежності компанії, тобто одержанні контролю над поглиненою компанією, усім ланцюжком створення вартості інноваційної продукції й можливості повного її присвоєння.

Також до ризиків інноваційної діяльності можна віднести зростання ринкової влади невеликого числа великих фірм і посилення бар'єрів входу на ринки інноваційних товарів і послуг. У цьому випадку виникає ризик виникнення цінних і патентних війн, змов і інших форм неконкурентної поведінки. Формування таких ринкових умов також супроводжується традиційними негативними ефектами монополій: обмеження обсягу випуску, ріст цін, неефективне розміщення ресурсів і виробництва, контроль над бар'єрами входу на ринок і ін.

Основна умова формування різноспрямованих потоків результатів інтелектуальної діяльності між суб'єктами – це інтелектуальні права. Сьогодні деякі великі високотехнологічні компанії використовують угоди з інтелектуальною власністю як інструмент несумлінної конкуренції. Ці компанії скуповують патенти не для виробництва нових продуктів, а для того, щоб одержувати дохід з тих, хто займається їхнім виробництвом. Так, в 2011 р. консорціум Rockstar, до складу якого входять компанії Apple, Microsoft, BlackBerry та ін. придбали права на 900 патентів компанії Novell, а також були куплені права на більш ніж 4 тисяч патентів та патентних заявок збанкрутілої компанії Nortel Networks [3].

Якщо всі ризики представити у вигляді 4 основних груп, то загальні для них напрямки нейтралізації ризиків можуть бути наступні:

1) Втрата інноваційного сектору країни й регіонів внаслідок масштабної передачі функцій і посилення відставання від партнерів: обґрунтування розподілу функцій і вибору партнерів на основі особливостей інноваційних процесів (чим більше схожий рівень розвитку, тим більше широка взаємодія); контроль над експортом технологій; формування внутрішнього попиту на технології й кадри; розвиток виробничо-технологічної бази.

2) Зниження конкуренції на інноваційних ринках і посилення зовнішніх кризових впливів: пріоритет «м'яких» форм взаємодії; антимонопольне регулювання; тарифне регулювання, контроль над бар'єрами входу на ринок; контроль угод злиття і поглинань, частки інноваційного сектору що перебуває під прямим і непрямим впливом нерезидентів.

3) Можлива втрата контролю над інтелектуальною власністю: страхування ризиків інтелектуальної власності; розвиток інституту захисту інтелектуальної власності; контроль над діяльністю патентних пулів.

4) Витрати координації відносин між партнерами: гармонізація інституціонального середовища (законодавство, інфраструктура і т.д.), створення координуючих структур, проектних офісів; компенсація транзакційних витрат (на пошук інформації про партнерів, їх розробки, товари й послуги; ведення переговорів; захист прав власності); впровадження нових організаційних структур, у т.ч. інформаційних систем для дистанційної взаємодії.

Таким чином, здійснюючи спільну інноваційну діяльність, учасники процесу повинні урахувати, що з одного боку, існує можливість розподілу ризиків між учасниками інноваційної мережі, зниження ризикового навантаження окремого учасника й підвищення ефективності інноваційної діяльності; з іншого боку, породжуються істотні ризики й загрози інноваційній безпеці, що в свою чергу сприятиме втраті власних конкурентних переваг

Список використаної літератури:

1. Enkel E., Gassmann O., Chesbrough H. Open R&D and open innovation: exploring the phenomenon // R&D Management. 2009. №39 (4). P. 312.

2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні / Державна служба статистики України, 2018. [Електронний ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Патентные войны между Google, Apple и Microsoft. [http:// http://avirus.ru/it-news/patentnye-vojni-mezhdu-google-apple-i-microsoft](http://avirus.ru/it-news/patentnye-vojni-mezhdu-google-apple-i-microsoft)